

ANVISNING OM EGENKONTROLL TILL AKTÖRER INOM SEKTORN FÖR GÖDSELFABRIKAT

1 Vad innebär egenkontroll

Egenkontroll är aktörens egen verksamhet som säkerställer att de gödselfabrikat som släpps ut på marknaden håller god kvalitet och uppfyller kraven. Lagstiftningen om gödselfabrikat förutsätter att aktören har vetskap om de kritiska styrpunkter som anknyter till tillverkningen och bearbetningen av gödselfabrikat och systematiskt kan förebygga eventuella problemsituationer. De kritiska punkterna ska fastställas i egenkontrollplanen och övervakas regelbundet på det sätt som anges i planen. Egenkontrollplanen utgör i praktiken en skriftlig arbetsbeskrivning och förhållningsregel för företagets anställda som i den vid behov kan få anvisningar också med tanke på problemsituationer.

Aktörens skyldighet att ha egenkontroll är inskriven i lagen om gödselfabrikat 539/2006 och jord- och skogsbruksministeriets förordning 11/12 som kompletterar den samt i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009.

Egenkontrollplanen skickas till landskapsregeringens jordbruksbyrå som bilaga till näringsanmälan. Den plan som aktören har gjort upp används som ett av kriterierna för bedömning av tillsynsbehovet. Den uppgjorda planen ska genomföras och genomförandet verifieras med hjälp av dokument. Egenkontrollplanen och journalföringen över genomförandet måste alltid finnas tillgängliga för tillsynsmyndigheten. Aktören ska spara journalen i minst fem år. Egenkontrollplanen måste uppdateras och eventuella förändringar i verksamheten ska föras in i den. Också landskapsregeringen ska alltid underrättas om betydande förändringar.

Vid bearbetning av animaliska biprodukter ska ett HACCP-system inkluderas i egenkontrollsystemet. Dessa anmälningar görs till miljöbyrån på Landskapsregeringen.

2 Vem måste ha egenkontroll

Egenkontrollskyldigheten gäller samtliga aktörer som släpper ut gödselfabrikat eller råvaror till sådana på marknaden. Sådana aktörer är de som tillverkar, bearbetar, importerar och exporterar gödselfabrikat. Egenkontroll förutsätts också av de aktörer som överlåter biprodukter som används som gödselfabrikat som sådana, till exempel aska, stålslagg eller rötrest.

I vissa fall förutsätts egenkontroll också när det gäller tillverkning för eget bruk. Bland annat kommunernas framställning av jordförbättringsmedel och växtunderlag är sådan tillverkning för eget bruk som omfattas av egenkontroll. Också lantgårdar måste ordna med egenkontroll om de som råvara använder sig av animaliska biprodukter (inte stallgödsel) som uppkommer på gården eller som tas emot från en plats utanför gården, eller andra organiska ämnen som kommer från en plats utanför gården såsom växtrester eller avloppsslam från reningsverk för avloppsvatten.

Skyldigheten att ha egenkontroll gäller inte de aktörer som enbart transporterar eller använder gödselbrikat eller råvaror till sådana eller de aktörer som importerar gödselbrikat endast för eget bruk. När det gäller bearbetning av stallgödsel för eget bruk eller avtalsbaserad överlåtelse av stallgödsel från en gårdsbruksenhet till en annan krävs inte heller någon egenkontroll som avses i denna anvisning.

3 Vad innehåller egenkontrollplanen

För genomförandet av egenkontrollen utarbetar aktören en skriftlig egenkontrollplan som alltid görs upp per verksamhetsställe. Egenkontrollplanen ska innehålla en beskrivning av verksamhetens samtliga arbetskedan, arbetsredskap, maskiner, anordningar och produkter som tillverkas samt tillsynen över dem.

I planen fastställs de olika verksamheternas kritiska punkter och metoderna för en effektiv övervakning av dem. För övervakningen av de kritiska punkterna fastställs åtgärdsgränser och direktiv om hur man ska gå till väga om åtgärdsgränserna överskrids. Punkterna som är kritiska med tanke på verksamheten måste kontrolleras regelbundet och såväl kontrollen som de vidtagna åtgärderna journalföras. Ansvariga personer utses för övervakningen av de kritiska punkterna.

Den bifogade anvisningen om utarbetandet av en egenkontrollplan omfattar kraven i såväl lagen om gödselbrikat 539/2006 som biproduktförordningen (EG) nr 1069/2009. Anvisningen innehåller punkter som inte berör alla aktörer. Anvisningen är avsedd att tillämpas på den egna verksamheten med hänsyn till verksamhetens natur och omfattning.

Ytterligare upplysningar:

Lantbruksinspektör, tfn 25 289

ANVISNING FÖR UPPGÖRANDET AV EN EGENKONTROLLPLAN

Egenkontrollplanen är en anvisning som ändras i enlighet med verksamheten och vars innehåll ska hållas uppdaterat. Uppdateringen av egenkontrollplanen kan ligga på en eller flera personers ansvar vid företaget. Ansvarspersonen/-personerna ska nämnas i planen. Av planen ska dessutom framgå datumet för utarbetandet av planen samt när och till vilka delar planen har ändrats.

Egenkontrollplanens innehåll

1. Personer som är ansvariga för verksamheten och introduktion av personalen

En person/personer som ansvarar för de styrpunkter som anges i egenkontrollplanen ska utses. Den ansvariga personen ser till att kontrollåtgärderna enligt planen och anteckningarna om dem utförs på överenskommet sätt. Det kan finnas personer som ansvarar t.ex. för mottagning av råvaror, olika skeden av processen, provtagning, renhållning, underhåll, skadedjursbekämpning och störningar. Då ansvariga personer utses beaktar man också de externaliserade serviceproducenternas, som t.ex. entreprenörernas, ansvar för de tjänster de bjuder ut.

Verksamhetsställets personal ska få tillräcklig information om egenkontrollplanens innehåll och genomförandet av den. Det ska finnas en plan för introduktionen av de personer som deltar i tillverkningen och utsläppandet på marknaden av gödselafabrikat.

2. Mottagning av råvaror

I egenkontrollplanen beskrivs vilka råvaror som används vid tillverkningen av var och en produkt. Gödselafabrikat som används som råvara ska uppfylla kraven enligt typbeteckning inklusive godkännandet av anläggningen. Egenkontrollplanen ska innehålla en utredning av råvarornas ursprung och kvalitet. Bland annat följande ska framgå av råvarornas kvalitetskontroll:

- vilka råvaror som tas emot och varifrån
- vilka dokument som följer med den mottagna råvaran
- vad som kontrolleras i fråga om råvaran vid mottagningen
- vilka uppgifter om råvaran som skrivs upp i samband med mottagningen
- i fråga om en tillverkningsanläggning, hur man vid mottagningen säkerställer att den aktuella råvaran kan tas emot för bearbetning vid anläggningen
- hur de mottagna råvarorna lagras eller förbehandlas före bearbetningen
- hurdan råvarulagret är

3. Import

Vid egenkontrollen av råvaror och/eller färdiga produkter som importeras måste man försäkra sig om att de uppfyller kraven i tillämpliga delar enligt punkt 2 i anvisningen för uppgörandet av en egenkontrollplan. När det gäller import av animaliska biprodukter ska dessutom beaktas att produkterna är införda i Livsmedelsverkets importregister (rikets lagstiftningsbehörighet). Av planen ska det framgå vilka dokument som krävs för säkerställandet av att kraven uppfylls och hur förfarandet med förhandsanmälan till Livsmedelsverket ombesörjs.

4. Spårbarhet per parti

I egenkontrollplanen ska man utreda hur spårbarheten har säkerställts. Aktören ska ha ett system med vilket det går att garantera spårbarheten från det att råvaran tas emot ända fram till den färdiga produkten. Olika råvarupartier och produkter kan märkas t.ex. genom att mottagningsdatumet används som partibeteckning. Partiet åtföljs av partibeteckningarna så att man vet vilka partier den färdiga slutprodukten består av. I syfte att säkerställa spårbarheten bör bl.a. följande antecknas i planen:

- hur spårbarheten av de mottagna råvarupartier och/eller produkterna säkerställs
- hur de olika partierna märks ut
- hur spårbarheten kan garanteras under processens gång och medan produkterna lagras
- hur de färdiga produkternas spårbarhet säkerställs
- hur man vid en tillverkningsanläggning ser till att obearbetade råvaror och färdiga produkter hålls åtskilt

5. Produktions- och verksamhetsprocesserna

I egenkontrollplanen beskrivs de olika skederna i processen och förfarandena för uppföljning av de kritiska styrpunkterna. Uppföljningen av de kritiska styrpunkterna kräver regelbunden journalföring. Processens olika skeden och den råvara som används inverkar på antalet kritiska styrpunkter. Förutom de kritiska styrpunkterna krävs journalföring också bland annat över åtgärder som påverkar processen, t.ex. vändning av kompoststackar. Det bör även vara beskrivet vilka korrigerande åtgärder som vidtas vid överskridning av åtgärdsgränserna.

Här följer några exempel på vilka uppgifter om produktions- och verksamhetsprocesserna som bör ingå i egenkontrollplanen:

- vilka råvaror och/eller produkter som bearbetas i processen, uppgifterna ges per produkt
- hurdan är verksamhetsmiljön, lokaliteterna, maskinerna och anordningarna samt hur ser man till att de är i skick och hålls rena
- vilka är processens kritiska styrpunkter och åtgärdsgränser. För uppföljningen av de kritiska styrpunkterna ska det i egenkontrollplanen finnas anvisningar om på vilket sätt och hur ofta uppföljningen görs. För styrpunkterna fastställs åtgärdsgränser som inte får överskridas. Styrpunkter kan till exempel vara

- kvaliteten på den råvara och/eller produkt som tas emot, vid mottagningen av bearbetade produkter ska man försäkra sig om att de lämpar sig som gödselfabrikat
 - den maximala partikelstorleken i råvaran vid bearbetning av animaliska biprodukter
 - råvarornas blandningsförhållanden
 - hygienisering
 - processtemperaturer
 - bearbetningstiderna eller fördröjningarna i processen samt i lagret
 - kvaliteten på den slutprodukt som släpps ut på marknaden
- på vilket sätt och hur ofta utför man en regelbunden kontroll av de mätare och den utrustning som används vid uppföljningen av styrpunkterna
 - hur har bekämpningen av skadedjur ordnats på verksamhetsstället

6. Störningar

I egenkontrollplanen ska man beskriva tillvägagångssättet i samband med störningar. Störningar är bland annat driftsstörningar vid anläggningen och överskridningar av de åtgärdsgränser som har fastställts för styrpunkterna. Korrigerande åtgärder vid störningar måste alltid rapporteras i egenkontrollen. Med tanke på störningar ska bland annat följande skrivas in i egenkontrollplanen:

- hurdana störningar som kan uppstå i verksamheten och förhållningsregler med tanke på en störning
- hur de avvikelser som sker i samband med en störning antecknas och vem som underrättas om dem
- vad som görs med råvarorna eller den tillverkade produkten om störningen inte går att avhjälpa

7. Kvalitetskontroll- och provtagningsplan

I syfte att säkerställa en fungerande process och slutproduktens kvalitet ska det regelbundet säkerställas att kvaliteten på det gödselfabrikat som tillverkas uppfyller kraven. Kvalitetssäkring utförs på basis av möjliga risker som förekommer i produkten och lagstiftningens krav. Kvalitetskontrollen gäller råvarorna, produktionen och slutprodukten. I den provtagningsplan som hör samman med kvalitetskontrollen fastställs bland annat:

- från vilka skeden av processen proverna tas
- hur ofta prover tas
- vad som analyseras från proverna
- var analyserna utförs

8. Kvalitetsavvikelser

Kvalitetsavvikelser kan förekomma i råvaror som används vid tillverkningen av gödselfabrikat, inköpta produkter eller tillverkade produkter. En kvalitetsavvikelse är allvarlig om råvaran eller den färdiga produkten inte uppfyller de krav som ställs på den i lagstiftningen. I egenkontrollplanen beskrivs hur man går till väga om kvalitetsavvikelser

upptäcks.

9. Lagring, förvaring och transport

I egenkontrollplanen antecknas på vilket sätt råvarorna och de färdiga produkterna lagras och förvaras. Av planen ska dessutom framgå hur råvarutransporterna och på motsvarande sätt borttransporten av färdiga produkter har ordnats. När det gäller lagring och transport ska planen också innehålla en utredning av hur de sidoströmmar som bildas under processen och som inte lämpar sig för användning som gödselmaterial lagras och förstörs. Innehållet i och arkiveringen av dokument som hör till bör vara beskrivet med.

Om avsikten är att föra ut råvaror eller färdiga produkter från landet ska det av egenkontrollplanen framgå vem som har ansvaret för beredningen av de tillstånd och handelsdokument som hör samman med exporten. För export av gödselmaterial som innehåller animaliska biprodukter krävs exporttillstånd av Livsmedelsverket (rikets behörighet).